LIETUVIŲ TAUTINĖS MINTIES LAIKRAŠTIS
THE LITHUANIAN NATIONAL NEWSPAPER

DIRVA

TEL. (216) 531-8150
FAX (216) 531-8428
E-mail: dirva@ix.netcom.com
P.O. BOX 19010 CLEVELAND, OHIO 44119-0010
19807 CHEROKEE AVENUE • CLEVELAND, OHIO • 44119

Leidžia Amerikos Lietuvių Spaudos ir Radijo Draugija „Viltis", Inc.

Algirdas V. Matulionis, pirmininkas / president

Gediminas Markevičius, redaktorius / editor
2713 West 71St St, Chicago, IL 60629-2005
E-mail: dirva.redaktorius.chicago@gmail.com

DIRVA (USPS 157-580)

Postmaster: Send address changes to DIRVA
19807 Cherokee Ave. Cleveland, OH. 44119-0010

Periodicals postage paid at Cleveland, Ohio and additional mailing offices. Published bi-weekly by American Lithuanian Press & Radio Assn. VILTIS, INC. - Subscription per year - $55.00, first class - $78. Single copy - $2.00. Air mail overseas - $130.00.

Prenumerata metams - $55.00, pusei metų - $40.00, pirma klase - $78. Oro paštu į užsienį metams - $130.00. Atskiro numerio kaina - $2.00. Straipsniai, pasirašyti pavarde, inicialais ar slapyvardžiu, ne visada sutampa su redakcijos nuomone. Nespausdinti straipsniai grąžinami tik autoriui prašant. Už skelbimų turinį redakcija neatsako. Nepasirašytų rašinių nespausdiname.

DVI POPULIZMO RŪŠYS

Kadangi žodis „populistai", kilęs iš lotyniško žodžio „populus", kuris reiškia liaudį, tautą arba tiesiog žmones kolektyviai, tai galima manyti, kad populistai yra tikrieji demokratai, kuriems rūpi liaudies, tautos, žmonių interesai ir jie juos gina. Taip apie save galvoja patys populistai. Tačiau dauguma politologų šį žodį vartoja kiek kita, neigiama reikšme ir laiko populistus „blogiukais". Kodėl?

Tai gana sudėtinga istorija. Pradėkime nuo to, kad iš graikų kalbos kilęs žodis „demokratija" iš tiesų reiškia žmonių valdžią, kuri, kaip ir patys žmonės, gali būti geresnė ar blogesnė.

Bet vien dėl to, kad valdžia demokratinė – tai yra, ją išsirinko žmonės, o ne primetė diktatoriai ar okupantai, – dar nereiškia, kad ji geresnė ir tikrai gina žmonių interesus.

Pavyzdžiui, kas gi ginčys, kad Rusijos valdžia nėra žmonių išrinkta? Kas pasakys, kurie rinkimai Maskvoje po 1990 m. nebuvo pagal visus esminius požymius demokratiniai?

Tačiau pagalvokime. Pakartotinai išrinkta Vladimiro Putino valdžia – argi ji tikrai gina ne diktatūros, bet tikruosius Rusijos žmonių interesus?

Tie, kurie abejoja V. Putino išrinkimo demokratiškumu, čia iš karto nurodys vieno esminio požymio trūkumą. Tai tikros opozicijos, pvz., kad ir Aleksejaus Navalno, pakartotinis neprileidimas, neįregistravimas į kandidatus, jo neįrašymas į rinkimų biuletenį.

Jie taip pat nurodys ir į tai, kad rusai, šimtmečius gyvenę tik tironų valdomi, neįpratę rinktis tarp kelių skirtingų alternatyvų ir nepribrendę vakarietiškai demokratijai.

Užtat dauguma rusų ir patenkinti savo „valdomąja demokratija" – kitokios jie nė nepažįsta, nebent Boriso Jelcino laikais, tačiau tuomet jie patyrė ne tiek „valdomą demokratiją", kiek „nevaldomą chaosą". O prieš tai jie pažino vien tą „valdomą", tik ne demokratiją, bet kompartijos diktatūrą.

Štai dėl ko V. Putino nacionalistinis populizmas daugeliui rusų dabar ir atrodo geriausia įmanoma alternatyva, nors vakarietišku požiūriu toks populizmas nėra nei demokratiškas, nei atstovaujantis tikriesiems rusų liaudies interesams.

Užtat žodis „populizmas" Vakaruose ir turi neigiamą atspalvį, ženklinantį, kad populistai ne tiek demokratijos – liaudies valdžios – šalininkai, kiek demagogai – liaudies apgavikai.

Kaip žurnale **„New Republic"** rašo Harvardo universitete dėstantis politologas Jaša Mounkas, „šiandien „populisto" etiketė lipdoma tokiems įvairiems politikams kaip Turkijos Recepas Tayyipas Erdoganas, Venesuelos Nicolas Maduro, Italijos Beppe Grillo, Prancūzijos Marine Le Pen, nors jų vadovaujamų sąjūdžių nevienija jokia aiški politinė programa.

Kai kurie jų pasisako už tai, kad gamybos priemonių ir išteklių nuosavybę perimtų valstybė, kiti nori kiek galima daugiau, net įkalinimo įstaigas, perduoti į privačias rankas. Vieni siekia politiką pajungti religijos vadovavimui, antri rėksmingai šalinasi nuo tikėjimo ir palaiko pasaulietiškumą.

Tačiau visiems šiems populistams bendra viena ypatybė – jie turi panašią politinę vaizduotę.

Ir čia Jaša Mounkas griebiasi kito politologo Jano-Wernerio Mullerio pastebėjimų. Savo parašytoje knygoje „Kas yra populizmas?" šis Prinstono universiteto profesorius „argumentuoja, kad populistai turi savotišką būdą aprašyti politikos pasaulį.

Populistų pasakojime „moraliai švarūs, gryni, visiškai vieningi" žmonės supriešinami elitui, „laikomam korumpuotu ar kaip nors kitaip moraliai žemesnio lygio".

„Kas bent kiek įdėmiau sekė pastarojo laiko politiką Jungtinėse Amerikos Valstijose ar Europoje, – tęsia J. Mounkas, – tas atpažins ir populistų pretenziją atstovauti „tikrų" amerikiečių (ar vokiečių ar turkų) daugumai, ir jų išpuolius prieš elito atstovus kaip korumpuotus išdavikus „globalistus", kurie, kaip dabar sako amerikiečiai populistai, gyvena pelkėse, kurias jie, populistai, žada nusausinti."

Ir jei šiaip daugumai bet kokių politikų būdinga teigti, kad jie atstovauja žmonėms ir siekia pašalinti esamosios tvarkos trūkumus, tik populistai sau prisiskiria „moralinį atstovavimo monopolį".

J. W. Mullerio žodžiais, „populizmo esmę sudaro pliuralizmo atmetimas. Populistai visada teigs, kad jie ir jie vieni kalba už žmones ir atstovauja tikriesiems jų interesams.

Jis taip pat parodo, jog, priešingai įprastiniam galvojimui, populistai išties įstengia valdyti remdamiesi tik savo pretenzija

(Nukelta į 4 psl.)

PROPAGANDOS ŽABANGOS

Jau nieko nebestebina, kad Kremliaus propagandos nuodai mus pasiekia lyg tyčia per valstybines šventes ar kitomis svarbiomis progomis. Tačiau stebina mūsų žmonių naivumas ir nesusigaudymas. O kai kada – ir kvailas užsisipyrimas (žino, kad neteisus, bet negi „perlipsi per save"?). Pasėkmės būna liūdnos... Pamenate, kaip buvo rodomas filmukas apie siaubingą skalūninių dujų gamybos žalą gamtai – iš čiaupo bėgo degantis vanduo, nes jame buvo pilna dujų. Vėliau paaiškėjo, kad filmukas susuktas Kremliaus užsakymu. Bet amerikiečiai iš Lietuvos buvo išguiti. O ten, kur nepriimam amerikiečių, rusai nekviečiami įsibrauna. Arba – super ultra patriotinis žviegesys, kad norima išparduoti Lietuvos žemelę: kalba eina apie referendumą dėl leidimo užsieniečiams įsigyti Lietuvoje žemės ūkio paskirties žemės. Referendumo esmė buvo ne siekis uždrausti laisvą prekyba žemės ūkio paskirties žeme, bet sukirsti Lietuvą su galiojančiais Europos Sąjungos įstatymais, kurių laikytis Lietuva įsipareigojo stodama į ES. Jokia ES valstybė narė nedraudžia tokios prekybos. Laimė, tuokart referendumas neišdegė, tačiau neigiamų pasėkmių neišvengta (buvo iškreipta žemės ūkio paskirties žemės rinka – visiškai nuvertinta žemės kaina, o tai reiškė, kad žemę norintys parduoti žmonės buvo apiplėšti). Ir visur buvo aptikta rusiškos įtakos, nes tik Rusijai naudingos buvo tokių iniciatyvų pasėkmės.

Kalbėjom apie ekonominius dalykus, tačiau yra ir su ekonomika tiesiogiai nesusijusių sričių, tačiau Rusijos propagandai labai svarbių. Viena iš tokių yra mūsų tautos istorija. Beje, jei kam kiltų klausimas, kodėl žodį „tauta" rašau mažąja raide, tai atsakysiu trumpai drūtai – kadangi esu Lietuvos patriotas, tai gerbiu ir lietuvių kalbą, ir jos gramatiką: žodis „tauta" yra bendrinis daiktavardis, na, o bendriniai daiktavardžiai rašomi mažąja raide.

Grįžkime prie rusiškos propagandos, besitaikančios į mūsų tautos istoriją. Neseniai šventėme Valstybės (Lietuvos karaliaus Mindaugo karūnavimo) dieną. Sugiedoję Tautišką giesmę su draugu leidomės nuo Kernavės piliakalnio. Draugas ir sakys: „O girdėjai, tas Mindaugas buvo tikras niekšas, brolžudys ir svetimautojas..." Netekau žado! Nesitikėjau, tiesą sakant. Bet paskui parūpo, iš kur jis tai ištraukė (na, suprantu, juk iš istorijos žinome, kad Mindaugas siekdamas suvienyti Lietuvą priemonių nesirinko, bet kad taip būtų vadinamas..?). Draugas nieko aiškaus neatsakė, numykdamas, kad lyg ir skaitė kažkur, lyg ir girdėjo iš kažko... Nieko tokio, netrukus radau panašius „pastebėjimus" skleidžiančių žmonių ir daugiau, galiausiai paaiškėjo ir „žinių šaltinis". Štai ką radau vieno draugo puslapyje socialiniame tinkle „Facebook", kuriame jis rašo: „Kritiniam pamąstymui po liepos 6 d.... Suprantu, kad skambės revoliucionieriškai... Vytenis, Gediminas, Algirdas, Kestutis.. nė vienas nesikrikštijo ir karūnos ant galvos nesidėjo, bet savo pasiekimais buvo, mano manymu, aukščiau Mindaugo, kuris iškart po savo karūnacijos užrašė Livonijos ordinui dalį Žemaitijos, Nadruvą, pusę Dainavos (Jotvos) ir dar porą Jotvos valsčių (Veisiejus ir Paveisininkus). Ši donacija 1255 m. buvo dar papildyta keliais Sėlos valsčiais, o 1259 m. – likusia Žemaitijos dalimi ir dar kai kuriais Jotvos valsčiais. O sąlygose po mirties, nesant tiesioginių palikuonių, kryžiuočiams užrašyta visa Lietuva! Teisių į Žemaitiją ir LDK žemes kryžiuočių ordinas buvo priverstas atsisakyti tik 1422 m. (Torunės taika), t.y. 12 m. po Žalgirio mūšio. Lemiamu prūsams metu (Mindaugas) paliko juos vienus kovoje su kryžiuočiais (prūsams tepadėjo atiduoti žemaičiai), po ko jie buvo visiškai palaužti... Įvykdyta visa virtinė žudynių, siekiant karūnos išlaikymo ... neatlaikiusios karaliaus teroro į Kijevo Rusią pasitraukė ir tos šalies karines struktūras sustiprino apie 200 LDK šeimų! Pagrobė draugo karvedžio žmoną, atvykusią į savo sesers laidotuves... Taigi, „gerbiamo" karaliaus „nuopelnus" srėbėme apie 170 m.! Dabar aukštiname! Man labai patinka liepos 6 d. sugiedoti tautišką giesmę, apsijungti su tautiečiais, bet mokytis iš istorijos bei kelti privalome vertybiškai teisingus valdovų pavyzdžius …"

Še tau, boba, devintinės! O juk taip parašė ne koks nors girtuoklis, stribų palikuonis, bet... Lietuvos karys savanoris! Džiugu, kad jam atsirado oponentas, paaiškinęs, jog „Kažin ką būtų valdę tavo išvardinti kunigaikščiai, jei Mindaugo pastangomis nebūtų sukurta Lietuvos valstybė: suvienytos žemės, sukurtas centralizuotas valdymas ir gautas kaip suverenaus tarptautinių santykių subjekto (valstybės kaip tokios) pripažinimas iš Vakarų. Faktas, kad už tai reikėjo mokėti ir Mindaugas sumokėjo, bet kaina adekvati buvusiai situacijai (egzistencijos grėsmė prieš ordiną). Patinka tai, ar ne, tuo metu turėjom labai mažai laiko „prisivyti vakarus" ir suvokti save kaip politinį vienetą. Neįžengiamos ąžuolų girios ir pagonybė galbūt romantiška, bet čia pat užkoduotas milžiniškas civilizacinis atsilikimas, kad ir nuo tos pačios kaimynės Lenkijos karalystės (pavyzdžiu gali būti ir tas pats lietuviškas raštas, kurį ir taip labai vėlavom sukurti), o kartu geopolitinė izoliacija."

Ką dar galima atsakyti į tokius kario savanorio „kritinius pamąstymus"? Jei žmogus nesupranta, kad jis pučia Kremliaus dūdą, jam reikia pasakyti. Ir tai ne paranoja matyti Kremliaus propagandą platinančius naudingus idiotus. Juk žmogus nesupranta, kad viskam yra laikas ir vieta. Jis nesupranta, kad pagal jo „ne itin pozityvūs faktai" parašytos tokios propagandinės kilpos kaip „Partizanų teroro aukų atminimo knyga", nesuvokia, jog šitas Mindaugo - brolžudžio paveikslas kišamas ne atsitiktinai per Valstybės (Lietuvos Karaliaus Mindaugo karūnavimo) dieną! Gal kaip karys jis ir labai narsus bei tvirtas, bet su tokiomis pažiūromis, švelniai tariant, Tėvynės neapginsi. Nes mūšis prasideda propagandine kova, užverdančia dar toli gražu iki pirmojo šūvio, o mūsų narsusis karys savanoris jau krito nuo propagandinės rusų kulkos.

Kęstutis Šilkūnas

„TARP PILKŲ DEBESŲ": PAŽINTIS SU ROMANO HEROJĖS PROTOTIPU TAPUSIA TREMTINE

Vasaros atostogos gali tapti gražiausio gyvenimo etapo, o gali – ir baisiausio košmaro pradžia. Irena Saulutė Valaitytė-Špakauskienė pirmąją savo vasaros atostogų dieną 1941 metais buvo įsodinta į gyvulinių vagonų ešeloną ir su šeima išvežta į Sibirą. Pagal neįtikėtiną šios netrukus 90-metį švęsiančios moters istoriją Amerikos lietuvė Rūta Šepetys parašė pasauliniu bestseleriu tapusį romaną „Tarp pilkų debesų".

I. S. Valaitytė-Špakauskienė puikiai prisimena, kaip tremtyje Sibire atrodė iš šalčio ir bado mirštantys lietuviai vaikai – ji pati buvo viena iš jų, nes 13-metė kartu su mama ir 16-mečiu broliu, atskirti nuo tėčio – Lietuvos kariuomenės karininko, 1941-ųjų birželio 14-ąją gyvuliniu vagonu buvo ištremta iš Lietuvos. I. S. Valaitytė-Špakauskienė buvo baigusi šeštąjį gimnazijos skyrių, tai buvo pirma jos ir brolio vasaros atostogų diena.

„Kai jau mus pakėlė naktį ir pro duris varė, mamytė albumą pasigrobė. Spėjome suknelytes apsivilkti, į basutes įsispirti ir mamytė albumą pasiėmė. Ir sustingo prie slenksčio. O kadangi tėveliui neleido atsistoti šautuvus įrėmę, neleido jam visai krutėti, tai jis, ant tos kėdės sėdėdamas, ir sako – padėk, vis tiek tuoj sušaudys, gal saviškiams liks atminimas", – prisimena I. S. Valaitytė-Špakauskienė.

Irena Saulutė Valaitytė-Špakauskienė prie tremtinių jurtos Lietuvos liaudies buities muziejuje, Rumšiškėse. *LLBM nuotr.*

Prie jurtos su JAV rašytoja Rūta Šepetys. 2009 m. *LLBM nuotr.*

Po kelių mėnesių I. S. Valaitytei-Špakauskienei sukaks 90 metų, bet ji trykšte trykšta optimizmu bei energija ir vis dar dirba Lietuvos liaudies buities muziejuje Rumšiškėse įrengtoje jurtoje, kur lietuviams ir užsieniečiams veda ekskursijas bei pasakoja apie gyvenimą tremtyje. Išgirdusi jos gyvenimo istoriją, Amerikos lietuvė R. Šepetys parašė į pasaulinių bestselerių viršūnę įkopusį romaną „Tarp pilkų debesų".

Romanas išleistas 45-iose šalyse, pagal jį Holivude kuriamas filmas. Ir su režisieriais, ir su scenaristu, ir su ją pačią filme vaidinančia aktore I. S. Valaitytei-Špakauskienei teko pabendrauti akis į akį. ***LRT***

T. MATULIONIO TĖVIŠKĖJE PAŠVENTINTAS ATMINIMO KRYŽIUS

Prieš mėnesį palaimintuoju paskelbto arkivyskupo Teofiliaus Matulionio garbei jo tėviškėje – Kudoriškio kaime – buvo pašventintas atminimo kryžius. Taip pat Mišiomis Alantos šv. apaštalo Jokūbo bažnyčioje buvo pagerbta ir palaimintojo krikšto vieta.

„Per kryžių į žvaigždes" – tokiu šūkiu vadovavosi palaimintuoju paskelbtas arkivyskupas T. Matulionis. Į palaimintojo tėviškę pašventinti skulptoriaus Tauro Česnulevičiaus kurto kryžiaus, rinkosi tikintieji ir dvasininkai.

„T. Matulionis gimė būtent šioje vietoje, Kudoriškio kaime, kur šiandien buvo pašventintas, naujai pastatytas kryžius įamžinant šią vietą, kur gimė, kur prasidėjo jo žingsniai", – sakė Panevėžio vyskupas Linas Vodopjanovas.

Caro valdžiai nepaklusęs arkivyskupas T. Matulionis buvo atleistas iš klebono pareigų. Apkaltintas dėl bažnyčios turto slėpimo ir teistas už neteisėtų mišių laikymą tikinčiųjų namuose uždarius bažnyčią. Galiausiai, arkivyskupas dešimčiai metų buvo ištremtas į Solovkų salas, Baltijos jūroje.

„Jo visas gyvenimas buvo susietas su kryžiumi, taigi su ta kančia, nes nuo pat pirmųjų kunigystės metų buvo persekiojimai, kančia, ir iš tikrųjų mirtis buvo Šeduvos parapijoje, kai irgi buvo saugumo persekiojamas, kai buvo jo slapta klausomasi, tiesiog nebuvo leidžiama ramiai gyventi ir užbaigti šį gyvenimą", – kalbėjo L. Vodopjanovas.

Palaimintojo T. Matulionio tėvai priklausė Alantos parapijai, todėl Mišiomis Alantos šv. apaštalo Jokūbo bažnyčioje taip pat buvo pagerbta ir palaimintojo krikšto vieta.

„Tuo metu caras buvo uždaręs Skiemonių bažnyčią ir tie žmonės, tas kraštas priklausė tuo metu Alantai. Todėl, matyt, čia jį ir krikšijo. Ir, žinoma, kiek žinome iš rašytinių šaltinių, palaimintasis net ir Latvijoje statė bažnyčią, panašią į Alantos bažnyčią, jis buvo įsimylėjęs ją", – sakė Alantos parapijos klebonas Sigitas Sudentas.

T. Matulionis – antrasis palaimintasis lietuvis. 1987-ųjų birželį beatifikuotas arkivyskupas Jurgis Matulaitis. ***LRT***

SEMINARAS LITUANISTINIŲ MOKYKLŲ VADOVAMS LIETUVOJE

Iš kairės: Aušra Covalesky, Irina Melikova, Inga Dabašinskaitė, Gaila Narkevičienė, Vida Rupšienė, Auksė Motto ir Jūratė Bujanauskas. *Algio Vaškevičiaus nuotr.*

Birštono „Eglės" sanatorijoje 2017 d. birželio 20-22 dienomis vyko Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijos organizuotas seminaras lituanistinių mokyklų vadovams ir lietuvių bendruomenių švietimo tarybų atstovams. Seminare dalyvavo 30 lituanistinių mokyklų vadovų iš Australijos, Europos ,Šiaurės ir Pietų Amerikos.

Jav lituanistines mokyklas atstovavo gausus būrys vadovų: JAV LB Švietimo tarybos pirmininkė, lituanistinės mokyklėlės „Lietuvėlė" direktorė Auksė Motto, Čikagos lituanistinės mokyklos vadovė Vida Rupšienė ir buvusi šios mokyklos direktorė Laima Apanavičienė, Dr. V. Kudirkos sekmadieninės lituanistinės mokyklos (Elizabeth, NJ) vadovė Aušra Covalesky , V. Krėvės lituanistinės mokyklos (Philadelphia, PA) direktorė Irina Melikova, „Lino" lituanistinės mokyklos (Seattle, WA) vadovė Inga Dabašinskaitė, Bostono lituanistinės mokyklos direktorė Gaila Narkevičienė, K. Donelaičio lituanistinės mokyklos (Washington, DC) vadovė Jūratė Bujanauskas.

Seminaro metu buvo kalbama apie vertybių ugdymą lituanistiniame švietime, tėvelių įsijungimą į mokyklų veiklą, lietuvių kalbos testavimo sistemos kūrimą, lietuvių kalbos mokymą Europos mokyklose, taip pat pristatytos naujai kuriamos mokymo programos ir vadovėliai.

JAV LB Švietimo tarybos informacija

PRIE LIETUVOS OPEROS IR BALETO TEATRO DURŲ RIKIUOJASI KANDIDATŲ EILĖ

Kas penkerių metų kadencijai stos vadovauti Nacionaliniam operos ir baleto teatrui (NOBT)? Laikinai teatrui vadovauti paskirtas finansininkas Sigitas Žutautas teigė dar tiksliai nežinąs, ar dalyvaus konkurse ir bandys išsaugoti laikinai gautą postą. Seimo narys, operos dainininkas konservatorius Vytautas Juozapaitis nepatvirtino ir nepaneigė žinios, kad jis galėtų būti vienas iš pretendentų. Tuo metu buvęs teatro vadovas Gintautas Kėvišas apskundė teismui savo atleidimą.

Kultūros ministerijos kancleris Laimonas Ubavičius LRT.lt patvirtino, kad konkursas NOBT vadovo postui užimti, kaip to reikalauja teisės aktai, paskelbtas jau liepos 25 d.

Pasak V. Juozapaičio, ministerija konkursą NOBT vadovo postui užimti galėjo paskelbti po 15 dienų, kai ši vieta liko laisva. Buvęs teatro vadovas G. Kėvišas iš pareigų buvo atleistas birželio 12 d.

„Taigi ministerija turėjo pakankamai laiko konkursui paskelbti, o laiko tempimas tik kelia daugiau klausimų nei atsakymų", – svarstė parlamentaras.

Pagal galiojančius teisės aktus konkursas NOBT vadovo postui užimti turėtų įvykti per 65 dienas po jo paskelbimo. Bet V. Juozapaitis, įsitikinęs , kad šį terminą reikėtų sutrumpinti, kad teatras iki sezono pradžios turėtų jau nuolatinį vadovą.

S. Žutautas, bendraudamas su LRT.lt, vengė tiesaus atsakymo, ar dalyvaus konkurse ir sieks teatrui vadovauti penkerius metus trunkančią kadenciją: „Nenorėčiau spekuliuoti, nes nežinau dar, kokios bus konkurso sąlygos ir ar pagal jas aš galėčiau jame dalyvauti. Būtų labai negudru iš mano pusės kalbėti apie tai, ko nežinau." ***LRT***

LIETUVIŲ RADIJO PROGRAMA girdima antradieniais 9:00-10:00 val. vak. iš WPAT stoties 930 AM banga.
Interneto svetainė: WWW.WPAT930AM.COM
Dėl pranešimų ir skelbimų kreiptis į dr. Giedrę Kumpikas, 82-32 Bell Blvd., Hollis Hills, NY 11427. Tel. (718) 776-1687. Fax: (718) 479-8923. E-mail: *amberwings@mac.com*

LIETUVIŠKOSIOS „GODOS” BYLEFELDO FESTIVALIO SCENOJE

Šokio spektaklis „Godos” (chor. Birutė Letukaitė, Anne Ekenes, Pia Holden). *Trine Sirnes nuotr.*

Liepos 27 d. Kauno šokio teatras „Aura” (Lietuva) tarptautinio šokio festivalio „Tanzfestival Bielefeld” žiūrovams pristatė dviejų dalių šokio spektaklį „Godos” (chor. Anne Ekenes, Pia Holden, Birutė Letukaitė).

Kauno šokio teatro „Aura” draugystė su šiuo festivaliu prasidėjo dar 2006 m., kuomet trupė parodė spektaklius „Aseptinė zona arba Lietuviškos sutartinės” ir „Extremum mobile”. 2014 m. Bielefeldo publikai buvo pristatytas spektaklis „Melancholijos dėžute” (chor. Johannes Wieland).

Šį kartą trupė atvyko su spektakliu, kuris po premjeros akimirksniu pelnė pripažinimą ne tik gimtojoje šalyje, bet ir užsienio scenose. Spektaklis „Godos” buvo palankiai sutiktas publikos Jungtinėse Amerikos Valstijose, Italijoje, Norvegijoje, Turkijoje. Netrukus „Godos” keliaus į Miunsterį, Turiną, Liubliną ir Krokuvą, galiausiai į Kalkutą Indijoje, kur dalyvaus „Dance Bridges Festival”.

Spektaklio pavadinimui pasirinktas žodis „godos” nebevartojamas kasdienėje lietuvių kalboje. Trumpiausias žodžio „godos” paaiškinimas – moters širdies daina. Žymios lietuvių choreografės Birutės Letukaitės ir dviejų choreografių iš Norvegijos sukurtame spektaklio pasaulyje susipina praeitis, dabartis ir ateitis, susitinka moteriškas jausmingumas, paslaptingos mitologinės būtybės ir futuristinio pasaulio vizijos.

Kauno šokio teatras „Aura” – tai šiuolaikinio šokio raišką Lietuvoje puoselėjantis teatras. „Aura” 1995 m. įregistruota kaip Kauno miesto teatras, kuriam žymi choreografė Birutė Letukaitė vadovauja iki šiol.

Per savo gyvavimo metus teatras kūrė ir formavo Lietuvos šiuolaikinio šokio „veidą”, išugdė ne vieną profesionalų šokėją, papildžiusį pasaulinę šokio padangę. „Aura” nuolatos dirba su įvairiais tarptautiniais projektais, užsienio ir Lietuvos choreografais, bendradarbiauja su įvairių sričių menininkais.

Kaune jau 27-erius metus organizuojamas tarptautinis šokio festivalis „Aura” tapo neatskiriama Kauno miesto kultūros dalimi. „Aura” reprezentuoja Lietuvos šiuolaikinį šokį daugelyje užsienio valstybių.

***Rita Valiukonytė**, Kultūros atašė, Lietuvos Respublikos ambasada Vokietijos Federacinėje Respublikoje*

LIETUVOS KULTŪROS ATAŠĖ JUNGTINĖJE KARALYSTĖJE PRISTATO NAUJĄ KULTŪRINĮ NAUJIENLAIŠKĮ

Lietuvos kultūros atašė iniciatyva pradėtas rengti pirmasis Lietuvos kultūros sklaidai Jungtinėje Karalystėje skirtas elektroninis naujienlaiškis. Naujienlaiškyje bus pažymimi renginiai, kuriuose dalyvauja ar organizuoja lietuvių kūrėjai, menininkai ar kuratoriai, muzikai ar teatro veikėjai, kiti kūrėjai, akademikai. Taip pat informuojame ir apie renginius, kuriuose dalyvauja Jungtinėje Karalystėje jau gyvenantys lietuvių kūrėjai.

Pagrindinis dėmesys naujienlaiškyje bus skiriamas lietuvių renginiams Jungtinėje Karalystėje, taip pat bus minimi ir svarbesni tarptautiniai renginiai, kuriuose pristatoma Lietuvos kultūra.

Naujienlaiškyje galėsite susipažinti su lietuvių menininkais Jungtinėje Karalystėje, rasti aktualias naujienas apie jų darbus, vyksiančius pasirodymus bei gautus įvertinimus.

„Jungtinės Karalystės didmiesčiuose, ypatingai Londone, kultūros vartotojai dažnai renginius vartoja ar patiria „skaitmeniniu” būdu – gyvenant dideliame mieste, yra labai sunku susiplanuoti savo dieną taip, kad viską žinotum ir viską spėtum. Tačiau vykstantys į darbą metro ar autobusu žmonės tikrina naujienas, skaito knygas, ir čia mūsų naujienlaiškis irgi turi šansą būti pastebėtas tarp daugybės kitų skelbimų apie renginius Jungtinėje Karalystėje ir Londone. Žinoma, naujienlaiškis kaip formatas nėra jokia naujiena kultūros komunikacijoje, tai daugiau privalomas ir savaime suprantamas dalykas. Norėjosi atskirti Lietuvos bendruomenės renginius JK nuo kultūrinių renginių, koncentruojantis tik į pastaruosius. Na, o konkuruojant su kitais kultūros centrais ir institutais yra svarbus naujienlaiškio turinys ir dizainas”, – teigė Lietuvos kultūros atašė Jungtinėje Karalystėje Justė Kostikovaitė.

Dizainą naujienlaiškiui kūrė grafikos dizainerė ir menininkė Gailė Pranckūnaitė.

LR KM

DIENOS GIMIMAS

Vytautas Matulionis

Aušroj sukurta, naktį nugalėjus,
Vaivorykštę įžiebus skaidriam rasos laše,
Drovi diena, glėby viliūno vėjo,
Nedrąsiai dairosi paklydusi sapne.

Lėtai praskleidus vėsų rūko šydą,
Pridengusi liepsnojančias akis,
Ji kyla į bežadę ryto tylą,
Žėrėdama lyg nemari viltis.

Jos nuoširdus šypsnys nusviečia
Žiedus maldon sukniubusių gėlių,
Liauna ranka grožėtis kviečia
Kiekvienu sidabruotu pievos lapeliu.

Ūmai parausta pilki uolų galiūnai,
Nors kloniuos tebetvyro bauginanti tamsa,
Melsvom atošvaistėm sužvilga upės, liūnai,
Iš snaudulio, nenoriai, keliasi gamta.

Duslioje prieblandoj pražysta gintarinė saulė,
Iš debesų minios ištrūkę krykščia spinduliai…
Ne, tai ne melas, ne gudri apgaulė –
Tai tik dienos gimimo amžini kerai.

2009-10-28

KULTŪROS KRONIKA

Liepos 23 d. Varšuvos Lazienkų parke prie Šopeno paminklo koncertavo lietuvių pianistė Šviesė Čepliauskaitė. Po ką tik įvykusio pianistės koncerto Lenkijos pietuose esančiame kurorte Busko-Zdroj lenkų spauda Šviesę Čepliauskaitę pavadino festivalio karaliene. Šviesė Čepliauskaitė Lenkijoje koncertuoja jau nuo 90-ųjų metų vidurio. Būdama gerai žinoma Šopeno gimtinėje, lietuvių pianistė į Šopeno muzikos festivalius Lenkijoje yra kviečiama beveik kiekvienais metais. Už Šopeno muzikos populiarinimą Lietuvoje Šviesei Čepliauskaitei buvo suteiktas Šopeno muzikos ambasadorės Lietuvoje vardas, o 2011 m. Šviesė Čepliauskaitė buvo apdovanota Lenkijos Respublikos garbės ženklu „Už nuopelnus Lenkijos kultūrai”. 2015 m. Lenkijos kurorte Busko-Zdroj lietuvių pianistė pasodino raudonąjį klevą, skirtą Mykolui Kleofui Oginskiui, kurio kūrinius taip pat ne kartą atliko Lenkijoje.

Liepos 21 d. kino festivalis „Litauisches Kino Goes Berlin” vasaros peržiūroje Berlyne pristatė režisieriaus Donato Ulvydo filmą „Emilija iš Laisvės Alėjos”. Lietuvoje didelio populiarumo sulaukusi drama buvo pristatyta kine po atviru dangumi „Freiluftkino Insel im Cassiopeia”. Po peržiūros žiūrovai turėjo galimybę pabendrauti su filmo režisieriumi Donatu Ulvydu. „Litauisches Kino Goes Berlin”, kuriam vadovauja Giedrė Simanauskaitė, šiais metais vyko jau 7-ąjį kartą lapkričio 2-6 dienomis.

Lietuvos atlikėjai Martynas Levickis kartu su „Mikroorkėstra Ensemble” (Simas Tankevičius, Rakele Chijenaitė, Mintautas Kriščiūnas, Ignė Pikalavičiūtė) liepos 29 d. koncertavo garsiame „Petvorto” festivalyje, o vokalistė Viktorija Gečytė ir legendinio JAV kontrabosininko Gene Perla vardo kvartetas – liepos 18-20 d. koncertavo Birmingemo ir Solihalo džiazo ir bliuzo festivalyje. Džiazo vokalistę Viktoriją Gečytę buvo galima išgirsti kvarteto sudėtyje, kurį sudarė Viktorija Gečytė, kontrabosistas Gene Perla bei vietinis pianistas ir būgnininkas Brian Dee ir Malcolm Garrett.

JAV televizijos HBO planuojamas miniserialas apie Černobylio branduolinę katastrofą Lietuvoje paliks ne mažiau nei ankstesnis didelis čia filmuotas projektas, britų nacionalinio transliuotojo filmas „Karas ir taika”. Pastarojo sąmata siekė 7 mln. eurų, sako su amerikiečiais dirbančios bendrovės „Baltijos filmų paslaugos” vykdančioji prodiuserė Lineta Mišeikytė. Pasak prodiuserės, konkurencinę kovą su Vengrija dėl šio projekto laimėjusią Lietuvą jau yra aplankę HBO atstovai, apžiūrėjo galimas filmavimo vietas – Elektrėnų, Vilniaus šiluminę bei kitas elektrines, Vilnių, Kauną.

Ukrainos rašytojas, „Maidano dienoraščio” autorius Andrejus Kurkovas Anykščių muziejuje pristatė pernai išleistą romaną apie lietuvius – „Šengeno istorija”. Romanas dabar verčiamas į lietuvių kalbą ir kitąmet pasirodys Knygų mugėje. Rašytojas sako taip norėjęs padėkoti lietuviams už paramą Ukrainai.

LR KM, LRT

OKUPUOTA LIETUVOS VALSTYBĖ POGRINDYJE 1940 – 1990 M.

Ištrauka iš Lietuvos Respublikos, 1999 m. sausio 12d. Nr. VIII-1021, Įstatymo: Lietuvos Respublikos Seimas, konstatuodamas, kad nuo 1940 m. birželio 15 d. Lietuva patyrė SSRS, Vokietijos ir vėl SSRS okupacijas, kad 1940-1990 m. Lietuvoje įvairiomis formomis vyko pasipriešinimas SSRS ir Vokietijos okupacijoms, 1941 m. birželio 22-23 d. ginkluotas Lietuvos sukilimas ir Laikinosios Lietuvos Vyriausybės 1941m. birželio 23 d. atsišaukimas išreiškė tautos valią atkurti nepriklausomą valstybę, kad Vokietijos okupacinė valdžia neleido veikti Lietuvos Laikinajai Vyriausybei, todėl susiformavo Lietuvos pasipriešinimo šiai okupacijai organizacijos, kad 1944-1953 metais Lietuvoje kilo ir vyko visuotinis organizuotas ginkluotas pasipriešinimas sovietinei okupacijai-Lietuvos valstybės savigyna, kad Lietuvos išlaisvinimo tuo pat metu siekė Lietuvos Respublikos diplomatinė tarnyba, Vyriausiasis Lietuvos išlaisvinimo komitetas ir kitos lietuvių organizacijos užsienyje; pabrėždamas, kad visų ginkluotų ir neginkluotų pasipriešinimo struktūrų tikslas buvo Lietuvos išlaisvinimas, pasikliaujant Atlanto chartijos nuostatomis ir demokratinio pasaulio pripažįstama suverenia teise, ginklu kariaujant prieš vieną Antrojo pasaulinio karo agresorių; <...>

Kaip nurodyta Įstatyme, trimis etapais, priešinosi mūsų okupuota valstybė, tuomet jos kovotojų slapyvardžiai buvo: „Sukilėliai", „Vanagai" ir „Žaliukai". Jų valstybinis statusas- kariai savanoriai.

Okupuotoje Lietuvoje NKGB vadas A. Sniečkus sudarė smogikų komandą : Eusiej Rozauskas, Icik Dembo, Judit Komodaite, Frido Krastini, Kazys Micevičius ir Daniel Todes. Šios komandos ir okupantų padedamas A. Sniečkus per pusmetį sunaikino Lietuvos valstybės vadovybę, tarnautojų struktūras, partijas, bankus, daug inteligentijos ir ūkininkų.

Lietuvos žmonės, pamatę realų pavojų savo laisvei ir gyvybei, būrėsi į Lietuvos aktyvistų frontą (toliau LAF) kovai su okupantais ir jų kolaborantais. Judėjimas apėmė visą šalį. Birželio 22 d. sukilėliai Kaune pradėjo naikinti okupantų ir kolaborantų struktūtras, karinius dalinius. Paskelbė atsišaukimą apie Nepriklausomos Lietuvos valstybės atstatymą, įvardijo Laikinosios Vyriausybės sudėtį. LAF sukilėliai visoje šalyje pašalino okupacinę administraciją, atstatė ikiokupacinę santvarką. LAF sukilėliai apie vokiečių fašistų vykdomą holokaustą nežinojo ir naikino okupantų ir kolaborantų nusikaltėlius, vykdžiusius lietuvių tautos genocidą. (Rainiai, Pravieniškės, birželio 14-15 tremtis).

Praėjus šešioms savaitėms vokiečių karinė vadovybė Lietuvos Laikinąją Vyriausybę nušalino. Lietuvą paskelbė"Ostland", LAF paskelbė nelegalia organizacija, jos veiklą uždraudė.

1941-1944m. LAF ir kitos okupantams pasipriešinimo struktūros persigrupavo į Lietuvos Laisvės Armiją kurią sudarė penkios teritorinės apygardos, jų struktūra-statutinė. Sandara teritorinė: seniūnija, valsčius, apskritis, apygarda ir Vyriausia LLA vadovybė. Suskirstyti į du sektorius: VS - veikiantis sektorius „Vanagai" ir O S - organizacinis sektorius, aprūpinimas, ryšiai, žvalgyba ir kt.

Persiritus SSRS frontui per Lietuvą iš rytų į vakarus LLA struktūros buvo apardytos, bet intensyviai atstatinėjamos. Nauji kariai buvo prisaikdinami LLA vardu. Tik vėliau LLA persiformavo į BDPS (Bendras demokratinis pasipriešinimo sąjūdis), kurio karinis sparnas buvo gynybinės pajėgos (G P). Šis galutinai persiformavo į LLKS (Lietuvos laisvės kovos sąjūdį), kurio karinis sparnas išliko gynybinės pajėgos, vadovaujamos generolo Jono Žemaičio. Jis per 1949-02-22 suvažiavimą išrinktas Lietuvos prezidentu ir prezidentavo, vadovaudamas gynybinėms pajėgoms iki 1953m. gegužės.

1953-05-26 per SSKP CK posėdį SSRS imperijos faktinis vadovas Lavrentij Berija DE FACTO pripažino Joną Žemaitį Lietuvos prezidentu.

SSRS okupacinės Vidaus karinės pajėgos, kartu su kolaborantais 1953 m. pirmą pusmetį baigė Lietuvos ūkininkų įbaudžiavinimą: buvo baigtas ūkininkų 4,0 mln. ha. žemės ir 400 000 ūkių nusavinimas. Ūkininkai neteko nuosavybės, buvo suvaryti į konslagerines brigadas badmiriavimui ir tapo SSRS okupacinės sistemos baudžiauninkais. Taip LLKS gynybinės pajėgos neteko maitintojų, rėmėjų ir kt. būtiniausių funkcijų atlikėjų. Tokiais genocidiniais veiksmais okupacinės karinės-teroristinės pajėgos baigė LLKS gynybinių pajėgų ir Lietuvos ūkininkų naikinimą. LLKS ir Lietuvos ūkininkai daugiau nefunkcionavo.

Rusijos Federacijos URM atstovai melagingai kalba apie okupuotos Lietuvos valstybės karą po karo, aiškindama apie padriką partizaninį pasipriešinimą, nors okupantams organizuotai priešinosi Lietuvos valstybės gynybinės pajėgos. Jų teismai kolaborantus ir išdavikus už lietuvių įdavinėjimą tremtin arba katorgon baudė mirtimi. Tuomet Lietuvoje tarybinių piliečių nebuvo, nes siautėjo okupacinė-teroristinė diktatūra. Lietuviai buvo įbaudžiavinti ir tempė baudžiavos jungą. Vadinami tarybiniai buvo kolaborantai ir kt. okupantų tarnai.

Informaciją parengė Laisvės kovos dalyvis **Petras Girdzijauskas.**

P. S. Būtina pastebėti, kad okupacijos metais mums, vietiniams gyventojams, terminas „partizanai" kėlė realų pavojų, nes okupacinės kariuomenės kariai turkmėnai, tadžikai, kalmukai ar rusai jį suprato kaip vietinių gyventojų realų karį prieš okupacines pajėgas ir iškart klausdavo „gdie bandit?" (kur banditas?), panaudodami fizinį smurtą. Todėl mes Laisvės gynėjus vadinome žaliukais, miško broliais, miškiniais, tiesiog-vyrais. Mūsų prezidentas savo bendražygius vadino broliais.

Po Sąjūdžio, kai atsivėrė ypatingieji archyvai, čekistų tardymo protokoluose visi Laisvės kovotojai buvo įvardinti „bandit, bandity", bet dauguma be išlygų vertė „partizanas, partizanai". Šis terminas memuaruose ir kitur nepelnytai įgavo pagreitį.

Petras Girzdzijaukas

STAŽUOTĖ LITUANISTIKOS TYRIMO IR STUDIJŲ CENTRE

LTSC stažuotoja Karolina Ušinskytė (viduryje) su mūsų svečiais kun. Marium Talučiu (kairėje), kun. Albertu Kasperavičiumi, stažuotoja Marija Čyvaite ir vicepirmininke Loreta Timukiene. ***Dainos Čyvienės nuotr.***

Lituanistikos tyrimo ir studijų centre keletą savaičių stažavosi Karolina Ušinskytė – Maltoje kalbas ir tarptautinius santykius studijuojanti lietuvė pas mus atliko nemažą darbą: katalogavo J. Žilevičiaus - J. Kreivėno lietuvių muzikologijos archyve turimą išeivijos lietuvių muzikų fondą, kuriame saugoma gausybė archyvinės medžiagos apie mūsų menininkų kūrybą ir gyvenimą.

Žilevičiaus-Kreivėno muzikologijos archyvas turi vieną didžiausių pasaulyje su lietuvių muzika susijusių eksponatų rinkinių. Didžiąją dalį eksponatų surinko ir archyvą įkūrė muzikologas, kompozitorius, aktyvus visuomenės veikėjas Juozas Žilevičius. 1986 m. archyvas tapo Lituanistikos tyrimo ir studijų centro dalimi ir buvo sujungtas su Juozo Kreivėno lietuviškos muzikos biblioteka. Archyvas buvo pavadintas Žilevičiaus-Kreivėno muzikologijos archyvu. Kataloguodama archyvinę medžiagą Karolina stebėjosi, kiek daug jos yra sukaupta archyve. Šią medžiagą sukatalogavus, ji bus lengviau pasiekiama mokslininkams, tyrinėtojomas ir visiems, besidomintiems išeivijos lietuvių muzika.

Stažuotės metu Karolina domėjosi ne tik muzikine, bet ir kita visuomenine, kultūrine lietuvių veikla Čikagoje, lankėsi lietuviškuose renginiuose. Paklausus, kodėl stažuotei pasirinko būtent Lituanistikos tyrimo ir studijų centrą, Karolinos atsakymas buvo toks: „Po vidurinės mokyklos įstojau studijuoti kalbų ir tarptautinių santykių į Greenwich universitetą Londone. Baigusi bakalaurą, tos pačios specialybės magistro studijų išvykau studijuoti į Maltą - mažytę salelę tarp Europos ir Afrikos. Renkantis magistrinio darbo temą, nusprendžiau jį sieti su lietuvių išeivija Čikagoje. Mane visuomet domino ši istorijos dalis, o skaitant knygas apie Čikagos lietuvių tautiškumo puoselėjimą ir jų indėlį Lietuvos nepriklausomybei, kūnu visada nubėgdavo šiurpuliukai. Nusprendžiau, jog turiu savomis akimis pamatyti, kaip gyvena ir kiek vis dar yra veikli Čikagos lietuvių bendruomenė, tad pradėjau planuoti kelionę į JAV.

Prieš atvykdama susisiekiau su Lituanistikos tyrimo ir studijų centru, ir man buvo pasiūlyta atlikti jame stažuotę. Tuomet pamaniau, jog tai gali būti puikus būdas susipažinti su Čikagos lietuvių veikla nuo pat jos pradžios. Nė trupučio neklydau! Centre tiesiog akys raibo nuo neįtikėtinai daug įvairiausios medžiagos, kurios niekada nemaniau rasianti. Daugiausia archyvavau medžiagą Muzikologijos archyve. Man labai patiko. Buvo labai gera prisiliesti prie tokio neįkainojamo išeivijos turto. Be to, Centro kolektyvas labai draugiškas, tad smagiai ir turiningai praleidau laiką. Tikiuosi dar čia sugrįžti."

Labai džiaugiamės sulaukę tokių talkininkų - jaunų žmonių, kurie su užsidegimu domisi mūsų kultūriniu paveldu ir kiek galėdami prisideda jį išsaugant.

Loreta Timukienė, LTSC vicepirmininkė

RENGINIŲ KALENDORIUS

VIENO PASAULIO DIENA. Š. m. sekmadienį, **rugpjūčio 27 d.**, „The Cleveland Cultural Gardens Federation" (Klivlando kultūros federacija) ruošia „Vieno pasaulio dieną", kuri vyks nuo 11:00 val. r. iki 7:00 val. v. Pagal viešinamą informaciją šios dienos įvykiai bus gausūs: įvairių tautybių vėliavų paradas, naujų JAV piliečių priesaika, įvairių tautybių pasirodymai, jų tradicinių patiekalų pristatymas. Tai bus gera proga neskubant aplankyti pasirinktus, o gal ir visų tautybių darželius.

„Dirvos" inf.

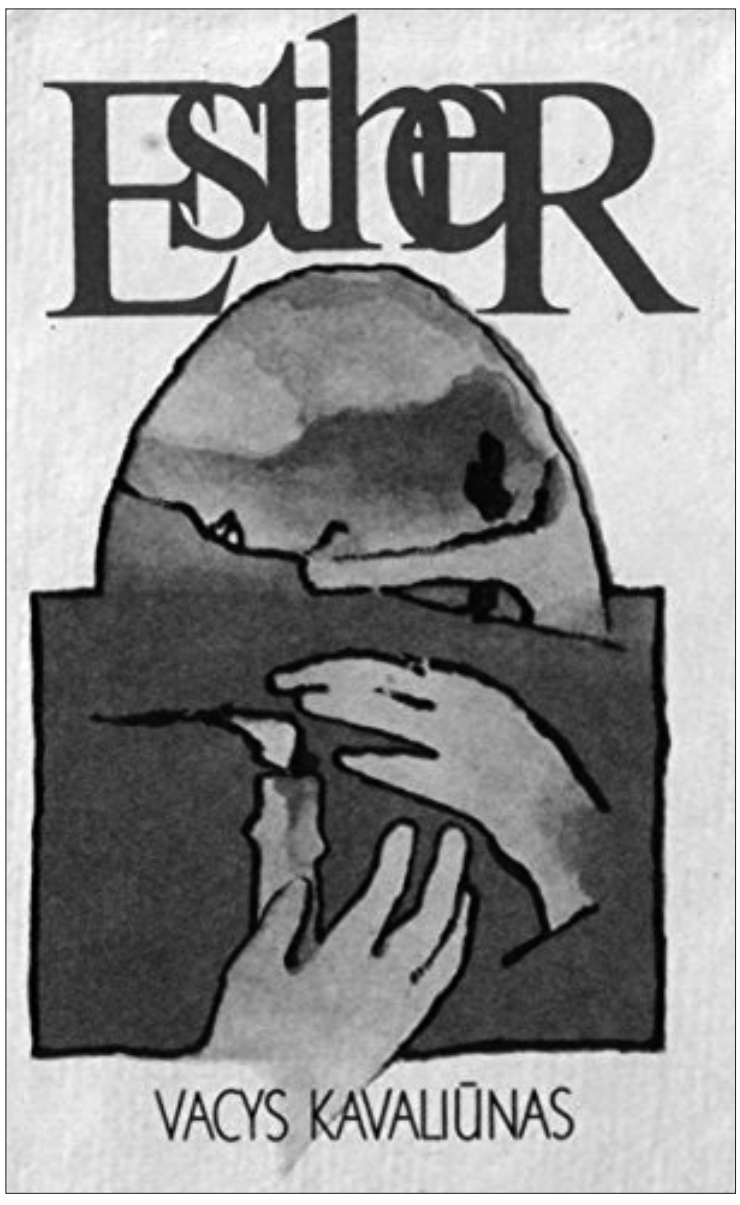

110-OSIOS VACIO KAVALIŪNO GIMIMO METINĖS

Prieš 110 metų Kriaunių kaime, Alytaus apskrityje, gimė rašytojas pedagogas Vacys Kavaliūnas. Jo pedagoginis kelias tiesėsi ne tik per Lietuvą: iš pradžių dėstė Tauragėje ir Vilkaviškyje (ten dar ir direktoriavo), paskui Vokietijoje, pabėgėlių stovykloje, įsteigė Tumo Vaižganto gimnaziją ir galiausiai – JAV, kur dėstė šeštadieninėse mokyklose ir jo paties įsteigtuose aukštesniuosiuose pedagogikos kursuose. V. Kavaliūnas rašė literatūrinės kritikos straipsnius ir spausdino juos įvairiuose laikraščiuose, parašė keturis romanus: premijomis įvertintus „Kalnų giesmė" ir „Aidai ir šešėliai", taip pat „Dalia" ir „Hestera", dvi monografijas – „Tumo Vaižganto" gimnazijos kelias" ir „Gimtojo krašto giesmė". Jo novelių rinkinys „Šauksmas" buvo išleistas jau po autoriaus mirties.

Vacio Kavaliūno romano „Hestera" vertimą į anglų kalbą „Esther" vardu galima įsigyti kaip Kindle e-book per Amazon.com.

Jolita Kavaliūnaitė

PRIMINIMAS

„Dirvos" loterijos bilietų traukimas įvyks 2017 m. lapkričio mėn. 1 d. Malonėkite grąžinti užpildytas loterijos bilietų šakneles su atitinkamu mokesčiu. Jūs turėsite progą dalyvauti loterijoje ir išbandyti savo laimę.

„Vilties" d-jos valdyba

MANO SANTYKIAI SU RADIJU

Neseniai iš Juozo Gailos gavau tris diskelius įrašų iš Baltimorės lietuvių radijo valandėlės. Tie įrašai - iš 2005 ir 2006 metų. Tada tai valandėlei vadovavo Juozas Gaila, talkinamas žmonos Birutės ir dukros Nidos. Besiklausydamas šių profesionaliai paruoštų laidų mintyse grįžau į kitas, ankstesnes, lietuvių radijo valandėles. Nuo atvykimo į Čikagą 1950 m. tiesiog suaugau su ten buvusiomis valandėlėmis. Jų pažiba buvo „Margutis", įsteigtas Antano Vanagaičio 1932 m. Programoje buvo keletas skyrių: jaunimo, religinė valandėlė, literatūrinė valandėlė, sporto ir sveikatos. Maždaug 1968 m. ir man teko paruošti ir skaityti tris protinės sveikatos paskaitėles. Taip pat buvo Povilo Šaltimiero, Sophie Barcus, Budriko valandėlės. 1952 m. buvo įsteigta „Bangos" radijo programa, po poros metų perleista „Draugo" dienraščiui. Jos vedėjas buvo kun. Juozas Prunskis. Dabartinė „Draugo" vyriausioji redaktorė Ramunė Lapas ir Raimundas Lapas ilgesnį laiką dalyvavo įvairiose laidose. Paskutinioji buvo „Studija R" Čikagoje. Buvo ir kitų radijo valandėlių.

Dėl įdomumo pasitikrinau, ką apie radijo valandėles rašė bostoniškė Lietuvių enciklopedija 1961 m. Pasirodo, kad lietuviškos radijo valandėlės JAV išplitusios nuo 1931 m. Jų tikslas buvo lietuvybės palaikymas bei ugdymas, kultūrinių ir visuomeninių klausimų svarstymas, o po II pasaulinio karo ypatingas dėmesys skirtas okupuotos Lietuvos reikalams. Vietinėse programose daug laiko buvo skiriama ne tik atskirų kolonijų vietos įvykiams, bet ypač visuomenės, kultūros reikalams, auklėjimui, menininkų, įvairių ansamblių pasirodymams. LE teigimu, radijo valandėlės palaikė ir gaivino senųjų ir naujųjų ateivių tautinę dvasią, kai kada netgi pavadavo spaudą ar ją pralenkdavo skubesniu informacijos perdavimu. Kai kurių radijo valandėlių veiklą plečiant, programos būdavo paįvairinamos lietuviškais vaidinimais. Prie mikrofonų su savo kūryba, daina pasirodydavo poetai, rašytojai, solistai, dainų ansambliai, Lietuvos diplomatijos ir laisvinimo veiksnių atstovai, svarbesnių organizacijų vadovai, šiaip žymūs asmenys ar atskirų lietuviškų telkinių veikėjai. Kai kurių valandėlių vadovai veikė ir už valandėlės ribų, organizuodami koncertus, vaidinimus, lietuvių dienas bei gegužines. Ypač čia pasižymėjo „Margutis", surengęs didesnių koncertų, kuriuose dalyvavo garsesni lietuviškos dainos ansambliai, solistai, instrtumentalistai.

Laisvam žodžiui į Lietuvą skleisti radijo valandėlės buvo suorganizuotos Vatikane, Romoje ir Madride, o JAV informacijos agentūra išlaikė „Amerikos balsą" ir – atskiras komitetas – „Laisvosios Europos radiją". Šios programos buvo atidžiai klausomos Lietuvos gyventojų, nors už jų klausymą grėsė papeikimai bei bausmės.

1961 m. JAV lietuviai išlaikė iki 20 radijo valandėlių 15-oje miestų. Valandėlių lygis buvo labai nevienodas. Vienos buvo stiprios, jų programos įvairios. Pajėgumas priklausė nuo jų vadovų patyrimo, sugebėjimų ir pastangų. 1961 m. JAV radijo valandėlės veikė šiose vietose: Amsterdame, NY, Baltimorėje, MD, Bostone, MA, Klivlande, OH, Čigagoje, IL, Detroite, MI, Filadelfijoje, PA, Hartforde, CT, Los Andžele, CA, Niujorke, NJ, Pitsburge, PA, Ročesteryje, NY, Votebaryje, CT, Uilks Baryje, PA.

Mintyse grįžau į pirmąjį susitikimą su radiju. Tėvas, kaimo mokytojas Gustonyse, turėjo radijo aparatą, gal vienintelį visame kaime. Aparatui reikėjo baterijų, nes elektros kaime dar nebuvo. Karo metu tų baterijų nebuvo galima gauti, tai jis pats jas pagamino. Į stiklines bonkutes be kakliukų pylė kažokius chemikalus ir prijungė vielas. Tos bonkutės buvo be uždengimo, tai tėvas mus vaikus įbaugino prie jų arti neiti. Tėvas radijo programas klausydavo ir sekė pasaulines žinias. Man, vaikučiui, įspūdį padarė tie visi kalbantys žmogučiai, kažkaip sulindę į tą radijo aparatą. Buvau įsitikinęs, kad kalbėtojai turėjo būti sulindę radijo viduje, nes juk iš ten garsas sklisdavo. Kaip tėvo nebūdavo, keletą kartų kišau nosį į tą apratą bandydamas tuos žmogučius pamatyti. Tai liko neišspręsta vaikystės mįslė.

Po karo, jau esant pabėgėlių stovykloje Vokietijoje, jokių radijo aparatų nemačiau. Tik atvykus į Ameriką, po kokių metų nusipirkome naują AM bangų aparatėlį už maždaug 15 dol. Juo gaudydavome lietuviškas ir kitokias programas. Ypač pamilau „kontri" muziką. Klausydavau savaitinių transliacijų iš Havajų salų, svajodamas vieną dieną ten nukeliauti. Išeinant į kariuomenę, svainis man sumontavo tranzistorinį AM bangų imtuvą su baterijomis. Jis tapo mano ištikimu palydovu kariuomenėje ir dar po to. Gyvenant toliau nuo lietuviškų telkinių, progos pasiklausyti lietuviškų valandėlių dingo. Daug vėliau kai kurios valandėlės išsiplėtė ir buvo prieinamos internete, tačiau neįpratau jų klausyti. Sąjūdžio laikais trumpųjų bangų aparatu dažnai ieškodavau kokių laidų iš Lietuvos. Tam reikėjo nuo namo iki aukštesnio medžio kiemo gale ištiesti anteną. Buvo tikrai jaudinantys momentai, kai atrasdavau laidas iš Lietuvos. Ką stebėtino sužinojęs skambindavau draugams.

Būtinai dar reikia paminėti radijo įmtuvus automobiliuose. Pirmame 1954 m. „Ford" automobilyje turėjau primokėti apie 55 dol., kad paprastą radiją įdėtų. Vėliau pirktuose automobiliuose radijo aparatas jau būdavo įmontuotas. Netrukus prisidėjo ir FM laidos, o šiomis dienomis save galima tiesiog svaiginti apmokamomis radijo laidomis, gaunamomis per erdvės palydovus. Tokios „mandrybės" kartais sukelia nesutarimų su žmona. Jos mėgiamiausia radijo stotis yra ta, kuri jokių garsų nedaro. Aišku, galėčiau įsigyti ausines, bet tai būtų pavojinga. Iš tikrųjų tyla gali būti raminanti.

Romualdas Kriaučiūnas

„DIRVAI" AUKOJO:

R.Buchas,
Oak Lawn, IL 100
B.Taoras,
Findlay, OH 76
I.Čekanauskas,
Los Angeles, CA 55
J. Petronis,
Westlake, Vilg., CA.....50
V.Žiedonis,
Cleveland, OH.....45
S.Abraitis,
Garretts Ville, OH 30
L. Dubray,
Portage, MI.....20
B.Banaitis,
Plymouth, MA.....16
R.Bitėnas,
Bronxville, NY.....12
D.Doveinis,
Clinton TWP., MI.....5
A.Kazlauskas,
Orland Pk., IL.....5
G.Pikturna,
Willowick, OH 5
V.Susnjara,
Wickliffe, OH.....2

Visiems aukotojams nuoširdžiai dėkojame